

знаходить куди менш спротиву в області вільної композиції, ніж у вияві гармонійності в усьому льогічному. Куди важче виявити, часто мало помітний, гармонійний порядок згідно з льогікою його позитивного розвитку, ніж братись за упорядкування хаосу своїми вільними порядками і льогічними законами. Ця легкість другого мимохіть спокушає і затягає до себе. А коли вже починається таке затягання, то повстає така безліч протиріч, що тоді треба вже героїчних зусиль, щоб від них звільнитись, при чому може настати безцільне і даремне витрачування сил, а інколи й необхідність знову вернутись до залишеної вже вихідної точки.

Олександра Чернова

ІВАН КОЛОС

ПОЕТ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ

„Молоді мої дні” — назвав Колос, молодий поет Карпатської України, свою першу збірку і вже самою назвою поставив собі завдання, які й оформив рядками:

*Тож задумую я похід ваш описать
І схопити облич молодих певні риси.*

Дати духа й ідеали нового покоління, яке різниться від ряду поколінь минулих тим, що стає лицем до свого народу. Син, що виріс з праці своїх батьків, що його вижила рідна Карпатська земля, вже не понесе своїх сил до чужої скарбниці, лише до рідної хати. Нове покоління доспіло до того, що, усвідомлюючи собі становище свого народу, досі підрядне, голоситься до того народу зо всією свідомістю свого обовязку, з вірою в близьку перемогу, з остаточним вирішенням перемогти, з готовістю нести жертви в ім'я тієї перемоги.

„Ми сини убогого народу” — каже Колос у слові до читача, перепрошуючи за свої „нерізьблені рядки, нехитрі слова і прості чуття”.

*Панами тут не ми, що на ґрунях одиц
Служили ми другим і слухали чужих...
Та любо серед вас, мої ґруні й горби,
Ставати з ворогом за вас до боротьби.*

Свідомість приналежності до убогого народу не гнітить, бо ж народ той переживає прекрасну добу відродження і це тішить. Мотив радості з приналежності до такого народу, який наново виходить на арену світових дій, бренив вже у інших українських письменників з молодшої генерації — найвиразніше у Антоненка-Давидовича, який радів з того, що його життя припало на ту прекрасну добу, коли „флюгер історії повертається... до молоді, збудженої на світанку нашої епохи”... землі. Цей мотив із захопленням підносить Іван Колос. — „Дивіться, я без меж багатий та щасливий”. Щасливий зо своєї живої любови до ґрунів, убогих вівсяних нивок, до обідраних хат.

*Але й щасливець я: усі твої надії
Ведуть до ясних мет мої дні молодії.*

(„До Верховини”).

Щасливий, бо —

*...я сином є народу,
Що очі молоді в прийдешні дні підводить
І переможно йде до неосяжних мет.*

Тверде життя серед рідних гір, але це життя сувора школа, яка загартувала покоління до боротьби.

*Ні, не жалію я, що у селі глухому,
Без радощів ясних я сам з собою ріс,...
...Що звук я до життя твердого змалку.*

(„Ні, не жалію я”).

Все виважується щастям жити в добі відновлення і ясних сподівань. —

*Люблю вашу буйність і вроду,
І між вами, як камінь життя,
Бо ж син я такого народу,
Що руки до сонця простяг.*

(„До Карпат”).

Це народ український. Йому відкрита майбутність, але і за ним блискуча давня минувшина. Це не народ сірих буднів, це народ лицарський — тому приналежність до нього сповнює серце гордістю, пишою. Це народ, якого до неволі привели лише непереможні історичні обставини. Це народ, який ніколи не мирився з ними. Темна доба пережита. Молоде покоління переходить понад нею. Забути її, відкинути, ніби не було. Звідсіля своєрідна властивість Колоса — навіязувати до історичної давнини. Подібно, як це робив Юрій Дараган, Колос перекидає мости через віки поневолення до первісних джерел, до здорових початків розвою, припинених злою волею. Сучасне покоління стоїть у безпосередньому звязку з героїчними поколіннями сивої давнини, сягає корінням в овіяні романтикою княжі часи.

„Нехай! Я син голодних цих ґрунів”, але на цих ґрунях „Лаборець впав за волю”, там „Довбуша зродив народній гнів” і „Довжа на двобій закликав власну долю”.

Проїшла глупа ніч несвідомости. Ранком встає нове покоління, щоб домогтися діничної спадщини. Героїка минувшини воскресла в новім поколінні, перетворюючись в героїку сучасности. І зміст і тон її той самий, що був у давнині, бо дух предків живе в ній і у всім, що навколо.

*...Тиса шумить із вітрами взавод
Про часи, про старі співи, древні, потужні:
Як за волю було бився гордо народ
І про Довбушів скарб і Лаборціву мужність.*

(„Молоді мої дні”).

Прадід колись прийшов у Карпати, залишив Січ і степи. Тужив за ними не раз і передав свою тугу нащадкам —

*На ґрунях тепер я — свого роду дитина —
Як і прадід колись про Січ мрію, про степ.*

В давнині взірці героїв, на які задивляється молодь — лицарська постать князя Лаборця —

*Бо згинув ти в борні і не покинув зброї.
Не зрадив волі ти, але за волю вмер...
Тому безсмертний ти і чин твій поміж нами
Розбуджує сумління: твоїми лиш слідами
До волі й слави ми нестримано дійдем.*

Поруч з Лаборцем стає інший герой давнини — князь Федір Коріятович тому, що й він

*...без вагання меч у дужі руки взяв,
Щоб смока побороть, огидного дракона...
...І змія поборов наш князь на цій горі,
Тому щасливі в нас були часи старі.*

(„Відпуст на Чернечій горі”).

Нове, пробуджене покоління чує, як — тліє в нім Лаборців дух — „Що волею кипів у прадідівських жилах”. В серці —

*Встають дідів старинні ідеали:
Лаборців світлий шлях ввижається мені.*

І все кругом нагадує про те,

*Що Довбушевих гір я рідний син
І гордого Лаборця рідний правнук.*

(„Я син цих верховинських гір”).

З усвідомлення прямої спадкоємності безпосередньо впливає розуміння обов'язків сучасників, свідомість свого призначення. Це — довершення ідеалів предків. Віддати своєму краю ціле своє серце.

*Нехай гартується у чаші горя твого,
Нехай орлом летить до днів життя нового,
Нехай по мужньому в грізний пророчий час
Знесе терпіння всі, як ти знесла нераз.*

(„До Верховини”).

На долю нових синів, що зросли „Під полонинський шум, що заклик дзвенить”, припадає остання запекла боротьба.

Перед ним завтра:

*Нам дано молодими руками
Простелити у завтрашнє шлях.*

Це завдання покладене обов'язком супроти свого народу, завдання покладене заповітами предків. Зрештою, все життя це... „не мрія, не журба, лиш свідомо повинність і мужня боротьба”. Так говорить історія. Це філософічна підстава думання Колоса. Отже боротися без жесту. А як вернеш переможцем, то скромна нагорода „цілунок гарячий ґрунів закарпатських — досить”.

Колос бачить побажане майбутнє овіяним перемогою. Сучасна доба являється Колосові в образі львиці, яка „скривавлені зриває пута”. Поет предчуває великі пожежі:

*І вже бачу мої від пожеж дні червоні
І вже знаю: це час мій суджений прийшов.*

(„Мій рід”).

*Понад Карпатами у далі ранній
Готуються великі бурі — зливи
І дні криваві заступають шлях.*

(„Дивлюсь”).

Поет добре знає свою мету і до неї відважно прямує:

*Я знаю те, куди пливу й за чим,
Бо вірю дням моїм бурхливо-молодим,
Шоломом слави суджено зачерти.*

(„В простору далечинь”).

Отже основа поетичної творчості І. Колоса це його філософічне кредо: *життя це свідомо повинність і мужня боротьба.*

Одначе творчість Колоса наскрізь пройнята вірою в перемогу. У нього немає ніде зневіри:

*...там, де інші й виходу не бачать,
Як Дон Кіхот, я на коня вже сів,
Бо осінь в тім мене на вік впевнила,
Що плід є наслідком борні й зусилля.*

Повинність супроти свого народу, супроти майбутніх. Звідси почуття великої ваги відповідальності перед нащадками. Кожне покоління мусить зо всією свідомістю виконати призначене йому завдання. „Вина батьків паде на плечі дітям”. Треба бути міцним, треба знати і вести твердо життєву лінію, бо „За нашу слабість, за життя без ладу, стражданням сплатять наші рідні діти”.

За всяк чин, за всяку пристрасть людина мусить відповісти, скласти рахунок „перед законом, що цей світ держить”. Цей закон продовження заповітів героїв народу. Тому:

*Дивись: чи ширим був твій труд,
Чи вродить праця вже сподівані плоди!*

Ось в коротких рисах характер творчості Ів. Колоса та її філософічні підстави.

В цілому можна сказати, що І. Колос виконав завдання, визначене назвою — дав образ молодих днів в їх втіленні у молодому новому поколінню.

„Мої молоді дні”. Однак Колосове я це прообраз цілого покоління, а воно своєю чергою прообраз цілого народу даної доби...

Колос дав психологію молодости, зокрема свого покоління і взагалі молодости як такої. Молодість це — „коли думи, і серце, і руки самохіть без чиєїсь принуки свіжим штурмом біжать до мети”. Юність — „сміється з усіх перешкод; тож для неї нема перепони”...

Це дух Колосової поезії.

Якими ж засобами мовними, стилістичними користується поет, щоб досягнути ефект — тобто збудити в читача бажані емоції? Найперше Колос впливає своєю безпосередністю, силою почуття, ширістю, власною вірою. Засоби поета, і він цього свідомий, прості. В його мові, чистій і свіжій, нема нічого штучного, ніяких чудернацьких зворотів і новотворів. Він знаходить в ній усе, щоб виявити свої думки і почуття. Стилістично Колос — реаліст, однак дух його творчості — символістичний. Так, улюблений — вівсяний колос, який поет оспівує безпосередньо і вживає як образу, являється символом витривалости народу, його безмежної живучости в найгірших умовах. Так само треба розуміти інший найчастіше вжива-

ний образ — ґруні, що на них росте отой невибагливий вівсяний колос. Вони все перетерпіли, вижили народ, дали йому дійти до нових днів. Вижили покоління, якому судилося завершити боротьбу того народу за своє повне буття. І. Колос ніжно любить карпатські ґруні, вівсяні колоски і раз-у-раз вертається до них у своїй пісні. Ця повторність образів шкодить поезії, виявляючи недостатність синонімів для переживань одного порядку. Вона може здивувати з боку. Однак, хто знає, чим є вівсяний колос для Верховини, той зрозуміє. Це захисник, рятівник від голоду, що так часто навідує Верховину. Тому він так глибоко ввійшов в уяву поета. Він йому найближчий. Звичайно виходиться від ближчого до дальшого. Найближчі оді убогі вівсяні нивки і ґруні коло убогих сел на Верховині, в Карпатах. „Я без меж багатий та щасливий, бо над все люблю ґруні й вівсяні ниви”. Чому ж? А тому — „Бо я зріс на ґруні камяному під вівсяні й дубові шуми”. І яких тільки епітетів не дає поет улюбленому колосу: він як перла вкрашає вроду Верховини, вівсяні нивки, то шити, то знамена Верховини. Колос вівсяний йому казав казки і співав пісні і він сам співає з вівсами наспіл. Він віддає їм поклін за те, „що зросли, хоч і важко було, бо зросли і приносите жнива”. Бо й — „ми зростаємо як засіви вівсяні” так уперто й витривало. Поет справді закоханий в цей скромний знак, не дарма ж і псевдонім собі прибрав за ним. Разом з п'ятидесяти п'ятьох поезій збірки аж у двадцятьох згадано вівсяний колос, в деяких двічі, а навіть тричі. Це забагато. При всім розумінні причин все ж забагато. Також слово — ґруні зустрічається у збірці понад тридцять разів. Це так би мовити вихідна точка оспіваних Колосом молодих днів. Дні — третє слово щодо кількості, яке рясно пересичає поезію Колоса. Однак це більш оправдане, бо в'яжеться із завданням — дні це предмет оспівання. Дні давні великі — про них любо марити, любо вірити, що знову придуть такі. Дні теперішні — вони голодні, обдерті, але це дні росту, дні молодії... „дні наче коні вороні”, що їх вже ніхто і ніщо не спинить і не стримає у розгоні в майбутнє. Вони „мчать стрілою”, „високо, мов стрункі тополі підіймають чола”. Поет „як генерал, що йде здобуть вороже місто”, рівняє в лави свої дні і виражає „скрізь негоди до сонця вільного”... Це дні непокірні, „що назустріч прийдешньому йдуть”. І поет вірить, що цим дням „шоломом слави суджено зачерти”...

Що торкається образів Колоса, то їх небагато і часом вони не продумані, але є між ними свіжі і своєрідні.

*І думи скорії плили по мому чолі,
Як рання мла через Карпатській ліс.*

Цей оригінальний, гарний образ якраз наводить на причину недосконалости деяких інших. Вони плывуть в уяві поета, він схоплює їх, фіксує, одні з них отакі, як згаданий — влучні, своєрідні, інші вимагають опрацьовання, аналізу. Ось влучні образи днів: дні, що мають прийти „зо шитом на ґруні”, серце тужить за днями, „що були б, як під весну струмок”, дні „зросли, як волошки в вівсах”. Однак інший образ днів... „між терням на камінні навбач ростуть мої стрільчасті дні” — викликає сумнів. Тяжко прийняти епітет „стрільчасті” в пристосованні до днів. Також — дні, як тополі,

що підіймають чола, або шиккування днів у лави з ототоженням самого себе з генералом звучить прозаїчно.

Добре передає темпо росту української стихії образ „ростем, як засіви вівсяні”, або „я расту, як трава”. Добре тло для Карпатської весни дає Колос образом: вона „виходить з товпи гірських голодних днів”. Або „Весно юнацька, ти дзвін великодній”, або просто „Вибігла весна в Карпати”. Мило і безпосередньо, що ліси весною уявляються „як діти кучеряві”, що їх „вітер чеше часто”. Подих весни грає в жилах, „як між грунями Карпатський потік”. Це вдало передає сприймання молодого весняного буяння. А ось ранок у вірші під тією ж назвою — „вийшов на горби, як герой, що славно ворога побив”. Червоні соняшні відблиски на вранішній млі являються кривавими плямами, тут „борці витирали рани та шаблі”. В тій же поезії якраз найсильніший образ збірки — тинь у діброві то „чорне тіло безголове, на яким звитяжно світлий ранок став”.

Поруч з такими поетичними образами разить невідповідністю напр. такий „груні повставали на ноги”. Що тим хоче поет сказати, ясне, але образ не влучний. Чи що земля говорить „Розірву кайдани і до сонця злину, полечу як сокіл, щоб білені хати пишно завітчали ясным волі зіллям праці молодой”. Нема послідовності і логічного зв'язку образів і дій.

Це короткий погляд на техніку віршовання Колоса. Збираючи сказане, треба завважити, що у збірці є кілька поезій, які своєю літературною якістю порушують рівень збірки, але разом з тим є добрим показником зросту поета. Темпо того зросту швидке. Якщо його що не порушить, то можна сподіватися, що в Колосі зросте справжня поетична сила. Молодий поет має для того всі передумови — свідомість відповідальності за свою працю (що нажалі часто легковажиться), відчуття правди, ідейну витриманість, відчуття краси і сили природи та її зв'язку з людиною, почуття ритму й уміння застосувати його до тематики.

о. Фридрих Мукерман, Ч. О. О. І.

КУЛАК І СИЛА ДУХА

У більшовицькій революції майже цілковито винищили верству інтелектуалістів. Тій події ніхто не може дивуватися. Звичайно революції живуть новим духом і тому найзрозуміліше для революційного способу думання, що представники давнішої системи, духа традицій, ідуть поза скобки або на знищення. Саме тому інтелектуалісти при політичних переворотках найбільші матеріальні жертви, а нерідко також жертвують своєю кров'ю і своїм життям.

На жаль, це революційне наставлення проти інтелектуалістів починає ставати явищем щораз загальнішим. Причина цього вже віддавна перестала бути виключно у духовій ділянці. Суперечність між давнім і новим духом вже мусить уступити місця іншій, ще більшій суперечності, суперечності між м'язами і духом. Можливо, що